

Historie van Gellicum 1326-1795

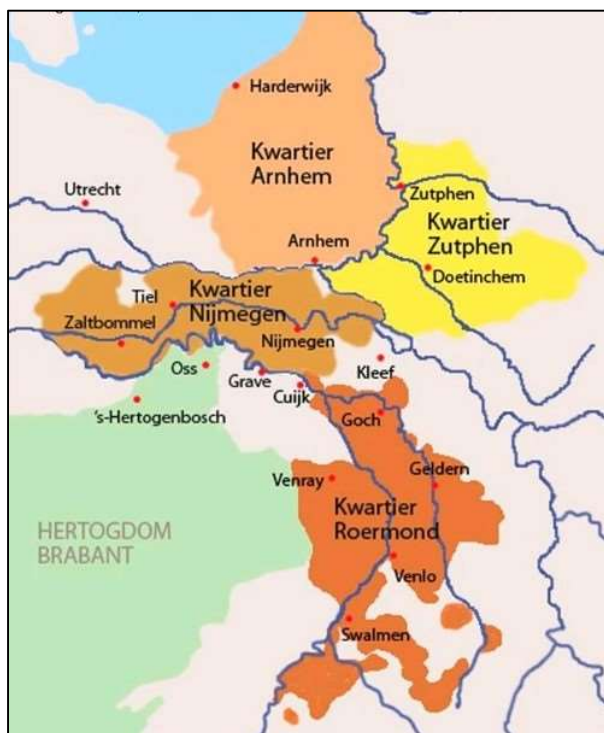
Door A. F. Verstegen

Furstendom Gelre en Graafschap Zutphen - Leenstelsel - leenroerig - etc.

In historie van Gellicum komen bovenstaande onderwerpen ter sprake

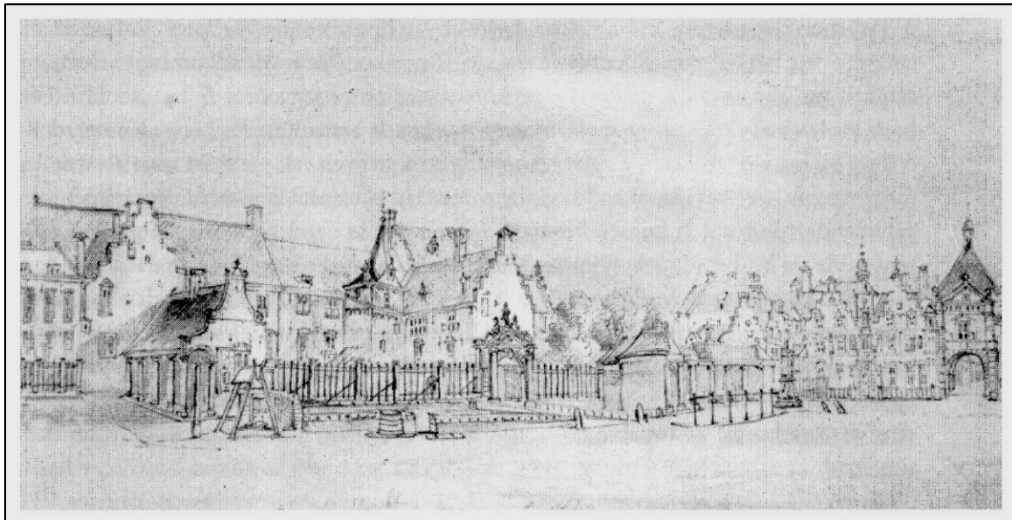
De Hertogen van Gelre (later de Oranjes) hadden het gezag over een groot deel van Gelderland en Noord-Brabant. Dat gebied werd genoemd het Furstendom Gelre en Graafschap Zutphen. Later ook wel het Vorstendom Gelre en Graafschap Zutphen. Gellicum maakte deel uit van dit Vorstendom. In dit Vorstendom regeerde de Hertog van Gelre en deze kon onmogelijk al zijn bezittingen zelfbesturen. De heer, baron van een dorp, vertegenwoordigde namens de Hertog de hoogste rechterlijke macht (rechter). De baron behartigde de belangen van de landsheer (bestuur, belastingheffing, rechtspraak, waterzorg) met uitzondering van administratieve beheer van de hertogelijke goederen, want dat was een taak van de landrentmeester. De grenzen van de baron werden bepaald door politieke machtsverhoudingen, maar in het Rivierengebied waarschijnlijk ook de loop van de rivieren. Binnen de ambten lagen heerlijkheden dorpen en steden waar de Hertog geen macht had, het waren enclaves waar hij zijn gezag niet kon doen gelden. Dit gold bijvoorbeeld voor de Baronie van Acquoy, de steden Tiel, Asperen, Leerdam, Heukelum en Buren etc. dit waren dus soevereine dorpen en steden die een eigen bestuur hadden.

In het dorp Gellicum waren de heren Van Gellichem, Van Giessen, Van Weerdenborch en de baronnen Van Tengenagell vele jaren de machthebbers. Tijdens de regeerperiode van koning Lodewijk Napoleon Bonaparte vrijheid -gelijkheid - broederschap 1806-1810 veranderde de bestuurlijke vorm in die wij nu kennen.

Het Furstendom Gelre en Graafschap Zutphen was opgedeeld in een Quartier Arnhem, Nijmegen, Zutphen en Roermond. Rechts het wapen van Johan van Bienen JUD (doctor in de rechten) ordinarius Raad des Furstendoms Gelre en Graafschap Zutphen eerste regerende Burgemeester der stad Arnhem MDCCXI (1711). Voor deze raadsheren passeerden de oorkonden (akte) met de leenovereenkomst tussen de Hertog en leenman.

In het verleden mocht een afgestudeerde jurist zich Juris Utriusque Doctor (J.U.D.) noemen, meester in de beide rechten. Daarmee werd bedoeld dat je meester was in het civiele recht en kerkelijk recht. De administratie en de rechtspraak werden in het Hof van Gelre aan de Markt in Arnhem gehouden.

Het Hof van het Vorstendom Gelre en Graafschap Zutphen aan de markt in Arnhem

Gewassen pentekening van Jan de Beijer 1742

Het leenstelsel

Bij een Heerlijkheid behoorden bepaalde rechten. Zo was Acquoy een Hoge- en Gellicum een Lage Heerlijkheid. Een Heerlijkheid was een soeverein gebied met eigen wetten en rechtspraak. De baron van Gellicum had geen halsrecht, het recht om misdadigers tot de galg te veroordelen. Verdere rechten waren, het visrecht, het jachtrecht, veerrecht, het recht van de wind, etc. Een belangrijke bron van inkomsten was het tiendrecht. Tevens had de baron het collatierecht, het recht om de ambtsdragers te benoemen, o.a. de schepenen de schout en de pastoor en later na de reformatie de dominee. Het kasteel met de landerijen waren leenroerig aan het F. G. & G. Z. De eigenaar van het kasteel te Gellicum met landerijen en de rechten die bij de Heerlijkheid Gellicum behoorden gaf (de Leenheer) aan een Leenman, die de Zutphensen rechten behorende bij dat leen, moest nakomen. Deze bezittingen en rechten werden feodale bezittingen en rechten genoemd. De Leenman kon onroerend goed kopen en deze werden allodiale goederen genoemd. Feodale goederen waren dus van de Leenheer en waren vererfbaar maar konden ook verkocht worden. De leenman was de Leenheer een Heergewaad verschuldigd en moest de eed van trouw afleggen en de Leenheer zijn leven lang trouw beloven. Het Heergewaad was een militaire uitrusting, een paard en een maliënkolder (soort harnas) die de leenman moest hebben om de Leenheer in geval van oorlog te helpen. De feodale bezittingen en rechten gingen van vader op zoon/dochter maar konden ook verkocht worden. Was de leenman (doorvererving b.v.) minderjarig dan moest een familielid (hulder) de eed van trouw afleggen en de Leenheer,

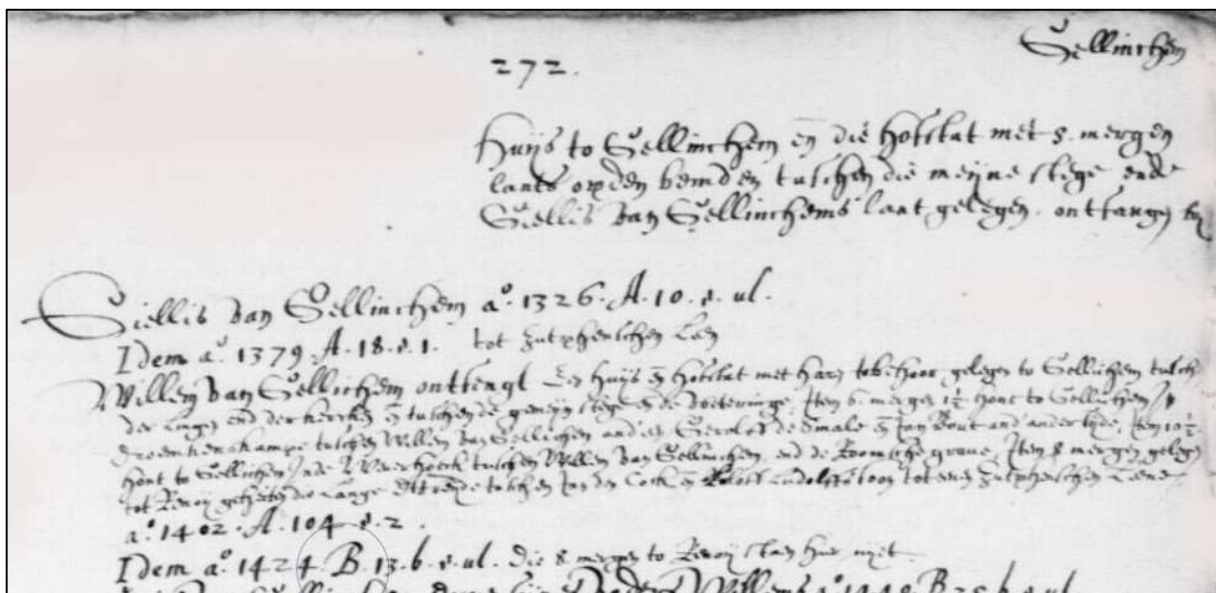
gehoorzamen tot de minderjarige leenman volwassen was geworden (25 jaar). De Leenheer vorderde van de nieuwe leenman het Heergewaad wat verheer-gewaden werd genoemd. Later in de tijd werd het heergewaad voldaan door betaling van een som geld. De oorkonden, akten van beleningen werden in het leenregister bij het Hof van Gelre te Arnhem geregistreerd. Voor Acquoy werden deze documenten door de Nassause Domeinraad geregistreerd. Na de inval van Keizer Napoleon Bonaparte werd het leenstelsel op 25 maart 1795 afgeschaft.

Leenmannen, heren en baronnen van Gellicum

In de boeken van het Vorstendom Gelre en Graafschap Zutphen lezen we wie de leenrechten kreeg van het huis te Gellicum. Met het huis bedoelen we dan het kasteel met de daarbij behorende landerijen en de rechten behorende bij de heerlijkheid Gellicum.

Een gedeelte uit Leenkamer van het F. G. & G. Z.

272 Gellinchem

Kuys to Gellinchem ende die hofstat met 8 mergen lants op den Bemder, tusschen die meyne stege ende Giellis van Gellinchems lant gelegen, ontfangen bij:

1^e Leenman 1326 Giellis van Gellinchem, krijgt het huis en hofstad in leen.

Wie de opvolger van Giellis is niet bekend.

2^e Leenman 1379 Giellis van Gellinchem, kleinzoon van 1^e erft het huis.

3^e Leenman 1402 Willem van Gellinchem erft het huis van vader.

Willem ontfangt een huis en hofstad met hare toebehoren gelegen te Gellicum tusschen

de Lingen en de kerk en tussen de openbare weg en de velering.

Met 6 morgen en 1½ hond land in de Droemkenskampe 10½ hond in de Wervershoek met nog land 8 mergen land gelegen op Rhenoy, met Zutphensen rechten.

4° Leenman 1440 Floris van Gellinchem erft het huis van zijn vader.

5° Leenman 1444 Gijsbert van Giessen koopt het huis van Floris van Gellinchem.

6° Leenman 1464 Gijsbert van Giessen erft het huis van zijn vader.

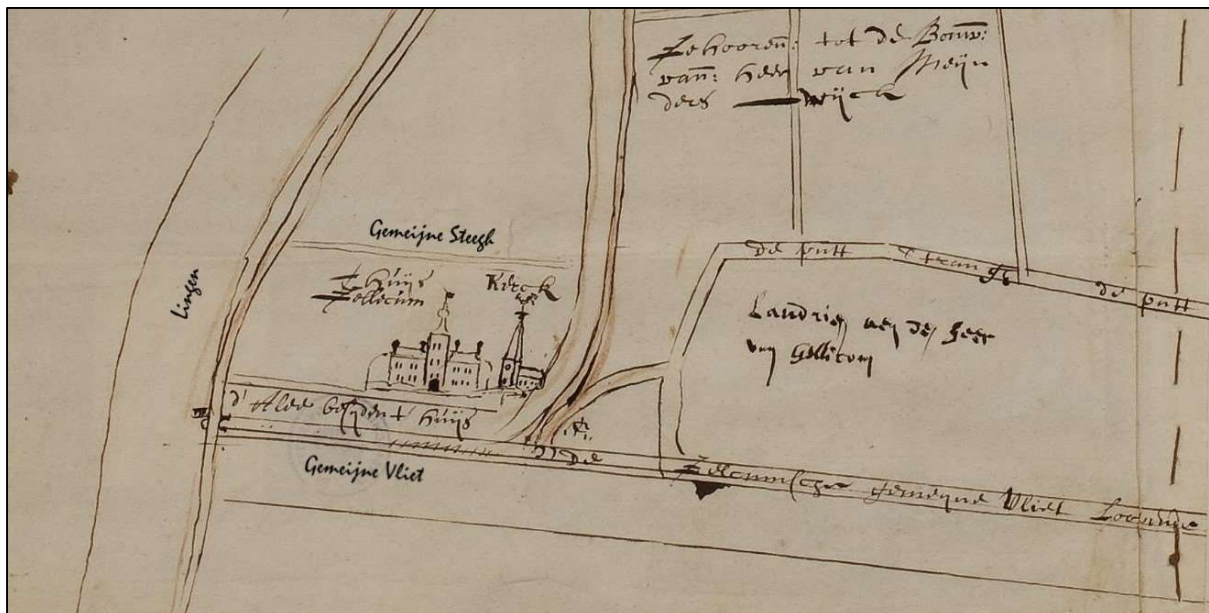
7° Leenman 1482 Jan van Weerdenborch koopt het huis van Gijsbert van Giessen.

8° Leenman 1492 Jan van Weerdenborch erft het huis van zijn vader.

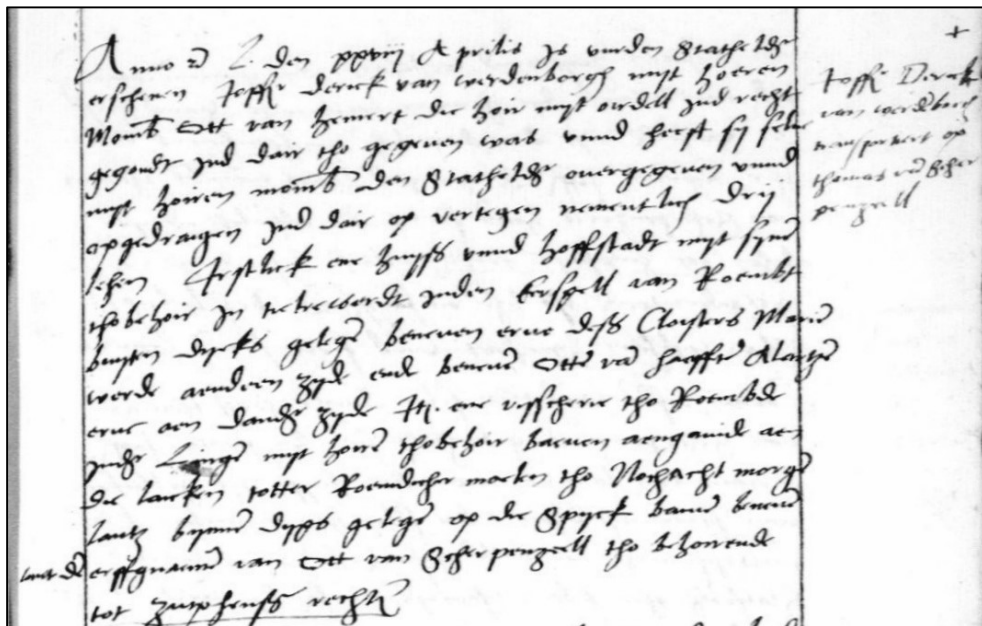
9° Leenvrouw 1538 Derica van Weerdenborch, huisvrouw van Stees van Hemert erft het huis van haar broer Jan. (Steas van Hemert overleed in 1545, Derica van Weerdenborch trouwde daarna met Otto van Scherpenseel).

10° Leenman 1550 Thomas van Scherpenseel erft het huis te Rumpt en Gellicum van zijn moeder Derica van Weerdenborgh.

Een van de oudste akte gevonden in de boeken van de Leenkamer van Gelre en Zutphen, waarin de oorkonde is geregistreerd, waarin beschreven staat dat Thomas van Scherpenseel het huis te Rumpt en Gellicum met de daarbij behorende landerijen en de rechten behorende bij de heerlijkheid Rumpt en Gellicum erft, van zijn moeder Derica van Weerdenbogh. Derica was gehuwd met Otto van Scherpenseel.

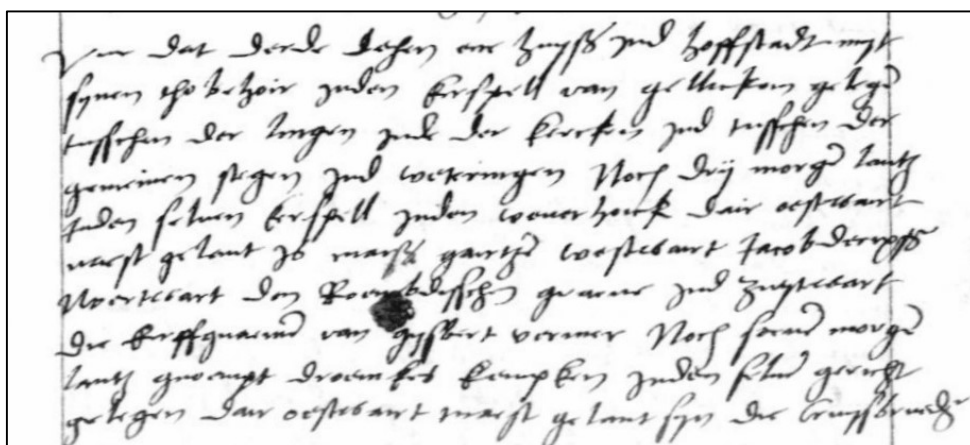
Waar het huis Rumpt en het huis Gellicum met de landerijen lagen werd in een oorkonde omschreven door te vermelden wie de eigenaar van het land was ten Oosten, Zuiden, Westen en Noorden. Het huis Gellicum werd omschreven: gelegen tussen de Lingen en de kerk en tussen de gemene Vliet en gemene Steeg.

Akte overdracht huis te Rumpt 28 april 1550

In de kantlijn Joffer Derica van Weerdenborgh huijs en hofstat op Thomas van Scherpenseell
Oorkonde in extenso.

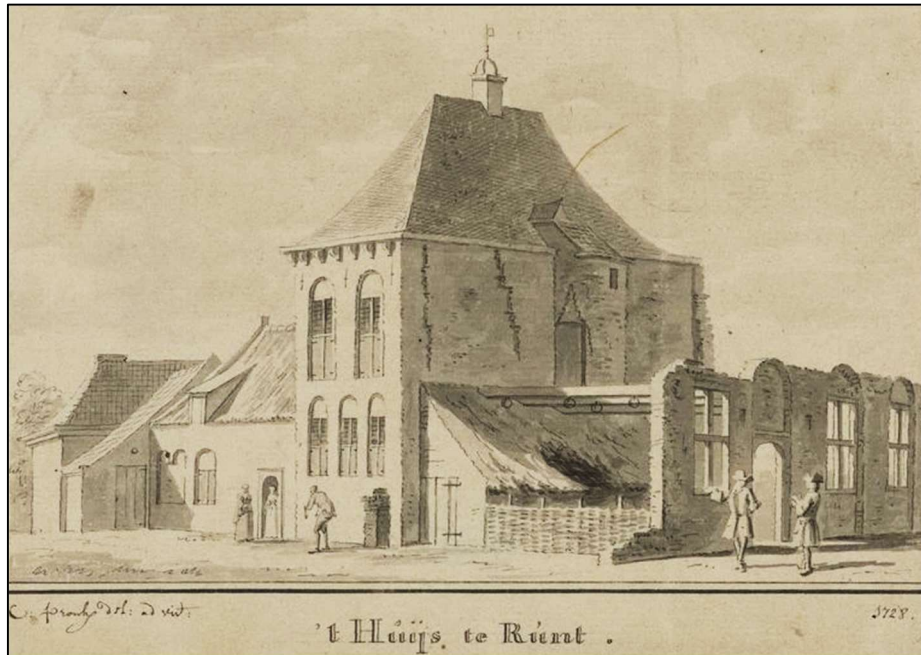
Anno den xxxviii (28) Aprilis is verschenen Joffer Derica van Weerdenborgh met hoeren momber (voogd) Ott van Kemert die haer uijt ? ende dair overgegeven ende opgedragen ende daer op vertegen (afzien van) ? het huijs en hofstad met sijne toebehoren in den kerspel van Roembt (Rumpt) huijten dijcks gelegen inde Lingen weert etc. Erffgenaem van Ott van Scherpenseel tho bekomen, tot Zutphens regten. etc.

Akte overdracht huis te Gellicum 28 april 1550

Verder dat Derica Joffer ene huijs en hofstad met sijnen toebehoren inden kerspel van Gellicom gelegen tusschen den Lingen ende kercke ende tusschen den gemeijne Stegen ende

Weeteringe. Noch drij (3) morgen lants in den selven kerspel in den Wererhoek daer Westwert geland is Mark Garijn Oostwert Jacob Verrips Noortwert Jan Roock ende Zuijtwert den erfgenamen van Sijsbert Vermeer. Nogh seven mergen lants genaemt Droomkeskempken in denselre gericht gelegen Oostwert geland sijn den Cruysbroederen van Asperen Suijd- ende Westwert die gemeijn weeteringe. Tot Zulphense regten.
Actum 28 Aprillis 1550.

Huis te Rumpt getekend door Cornelis Pronk 1728

Arthur Eerelman-Hanselman schreef over het huis Rumpt het volgende.

Otto van Scherpenzeel had al sinds 1514 het huis te Rumpt in leen gekregen. Deze Otto zou om het leven komen in een poging het kasteel van Gellicum te beschermen tegen verovering. In oktober 1527 trokken vanuit het sticht Utrecht, dat onder controle stond van de Utrechtse bisschop Hendrik van Beieren, twee bisschoppelijke krijgsbenden vanuit Wijk bij Duursteden plunderend door Gelderland. Zij trokken ook naar Gellicum, dat door Karel van Gelre inmiddels was versterkt om het hoofd te kunnen bieden aan de aanvallers. Ook werden vanuit de Bommelerwaard extra troepen naar Gellicum gestuurd. Voorkomen moest worden dat de plundersaars tot de Burcht te Rhenoy konden oprukken. Deze grensvesting was in bezit van Karel zelf. Vanuit kasteel Gellicum werd een tegenaanval georganiseerd, gericht op de achterhoede van de Stichtenaren. Met succes, een deel van de buit kon worden terugveroverd. De Gelderse troepen misdroegen zich echter en verminkten de lichamen van de overleden Stichtse troepen en hingen "ter afschrikking" de lichamen op aan muren en torenspitsen. De rest van de Stichtse troepen keerde daarop terug naar Gellicum, veroverden het dorp en vermoorden iedereen die ze tegen het lijf liepen. Daarna was het kasteel aan de beurt. Na een hevige strijd, werd het kasteel met behulp van ladders en andere werken ingenomen. Ook de verdedigers van het kasteel werden zonder genade om het leven gebracht. Onder hen was ook Otto van Scherpenzeel; hij was gedood door een schot met een handbus, een vroeg soort handvuurwapen.

Voor hem werd later een gedachteniskruis geplaatst, nabij het kasteel van Rumpt. Het kasteel is verdwenen, maar het kruis is er nog en toont de volgende tekst:

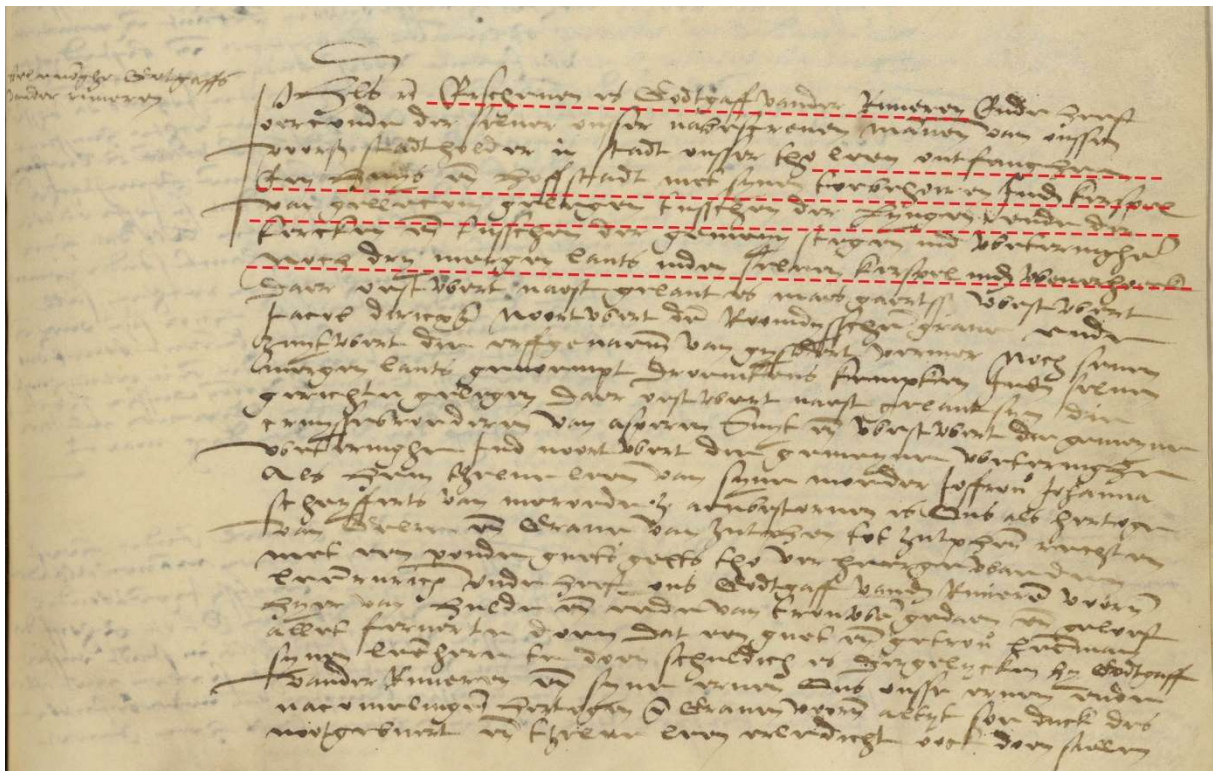
*Int Iaer MDXXII Op Sunte Severynsdach
Op 't Rempt Blef
Doot Ot van Scerpenzeel
Byt Voer Dye Zyel Om Gods Wyl*

Ofwel:

In Rumpt bleef
Dood Otto van Scherpenzeel
Bid voor zijn ziel om Gods wil

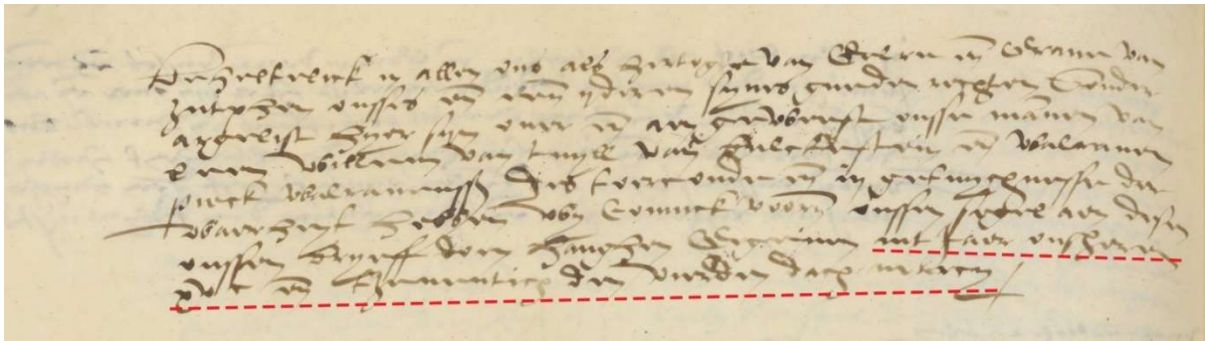
11° Leenvrouw 1553 Johanna Scheifferts van Merode koopt het huis van Thomas van Scherpenseel.

12° Leenman 1570 Godgaff van der Riviere erft het huis van zijn moeder.

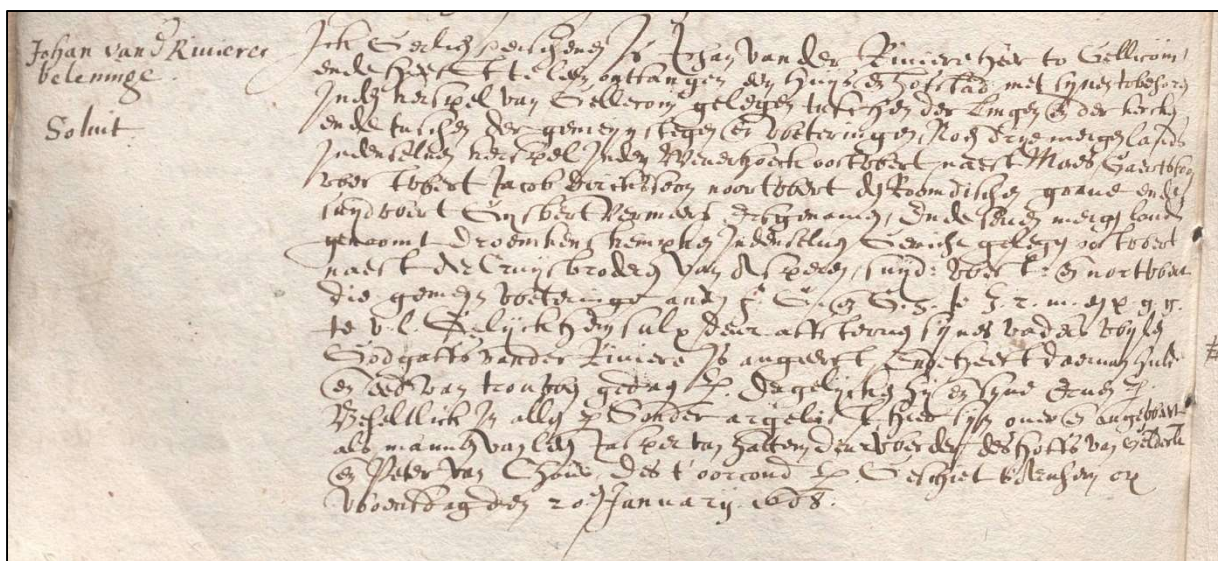
Akte uit 1570, rood onderstreept:

Erfgename is Godtgaff vanden Riviere etc. erve ontvangen ene huijs en hofstadt met sijne toebehoren in den kerspel van Gellecom gelegen tusschen den Lingen ende kerke en tusschen den gemeijne Stegen ende Weteringe etc.

int jaer ons heren XV (1500) en seventigh den vierde dagh Marty (4 maart 1570).

13^e Leenman 1608 Johan van der Riviere heer tot Gellicum erft het huis van zijn vader.

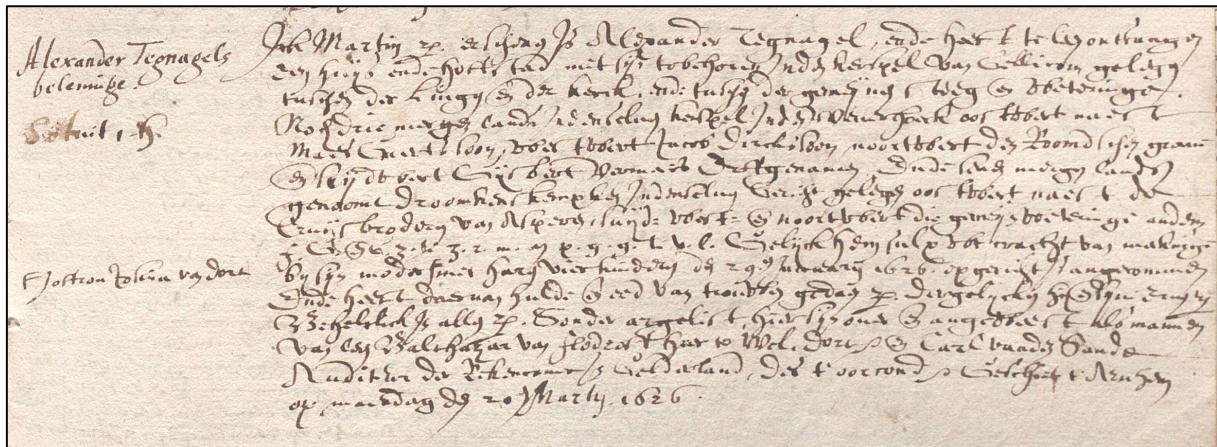
Johan van Riviere beleninge

Ick Gerlag Penlijenen verschene Johan van der Riviere Heer tot Gellicum heeft te leen ontrangen den huijsen hofstad met sijne toebehooren in den kespel van Gellicum gelegen tus-schen der Lingen ende der kercken ende tusschen den gemeyn stegen ende veleringen, noch drie mergen lands in denselven Kerspel in den Wederhoeck, Oostwert naest Maes Gaertssoen, Westwert Jacob Dirckssoon, Noortwert den Roomdischen grave ende Suydwert Gijberts Vermeers erfgenamen, ende seiden mergen lands genaemt Droemkenskempe, in denselven gericht gelegen, oostwert naest de Cruysbroderen van Asperen, suyd- west- ende noortwert die gemeyn veleringe, an den F. G. E. G. S. te Zutphenschen rechten. Gelijck hem sulx daer ontrangen sijns vader wijle Godgaff van den Riviere so angeërft ende heeft daervan hult en eed van trouw gedaen sonder argelijck ende

list als mannen van leen Jasper van Kattem van Waerde here van Gelderh en Peter van Wout dies 't oorcond gesegett. Arnhem op woensdagh den 20 Januarij 1608

14° Leenvrouw 1620 Josina van Dort wed. Alexander Tegnagell (1555-1617) erft huis van haar vader Johan van der Riviere.

15° Leenman 1626 baron Alexander van Tegnagell (1606-1679) gehuwd met Geertruyt van den Boetselaer erft het huis van zijn moeder Josina van Dort.

Alexander Tegnagell erft het huis en hofstad van zijn moeder Josina 1626

Omdat Alexander minderjarig is legt Geert van Troublj (hulder) de eed van trouw en goed manschap af aan de hertog (stadhouder) van Gelre.

Oorkonde (akte) in de hedendaagse taal.

Ik Martin volmachtiger van de hertog van Gelre verklaart dat Alexander van Tegnagell ontvangen heeft het huis en hofstad te Gellicum gelegen tussen de Linge en de kerk en tussen de gemene Steeg en de Wetering. Drie mergen land in de Wevershoek gelegen, met nog 7 mergen land genaamd de Droomkenkempse kamp enz. Huis en hofstad met de landerijen zijn leenroerig aan het Vorstendam Gelre en Graafschap Zutphen, belast met Zutphense rechten. Het huis en hofstad met landerijen kreeg Alexander van zijn moeder Jostien Josina van Dort. Omdat Alexander is minderjarig is, legt hulder Geert van Troublj de eed van trouw en goed manschap af. Zonder achterdocht of list is deze oorkonde opgemaakt door Carl van der Sande ambtenaar bij de rekenkamer van Gelderland te Arnhem op de 20^e maart 1626.

Oorkonde in extenso

Ich Martin q.q. (qualitate qua, gevolmachtigde) verclaere Alexander Tegnagel ende heeft te Gellichem ontfangen een huijs ende hofstad mit sijn toebehoren inde kerspел van Gellichem gelegen tusschen den Linge ende kerk end tusschen den gemeijne steeg en wetering. Nogh drie mergen lands in denselue kerspел in de Wevershoek oostwest naast Maes Claessoon westwert Jacob Dirckssoon noort-wert den Roomdichen grave ende suydwert Gijberts

Vermeers erfgenamen ende seeren mergen lands genaemt Droomkenkempse in denselver Gerigt gelegen, oostwert naest oostwest naest den Cruysbroders van Asperen suijsd west-ende noortwert die gemeyn weteringe aen den f. g. & g. z. te z. r. (Furstendom Gelre ende Graefschap Zutphen te Zutphense regten).

Gelijk hem sulx tot macht van making bij zijn moeder (F) Gostien Gosina van Dort mit hare vier kinderen de 29^e Januarij 1624 opgericht Rangenomen ende heeft daarna hulde Geerd van Troublig gedaen. Dergelijckij eed hehelslick is alles sonder argelist gedaen.

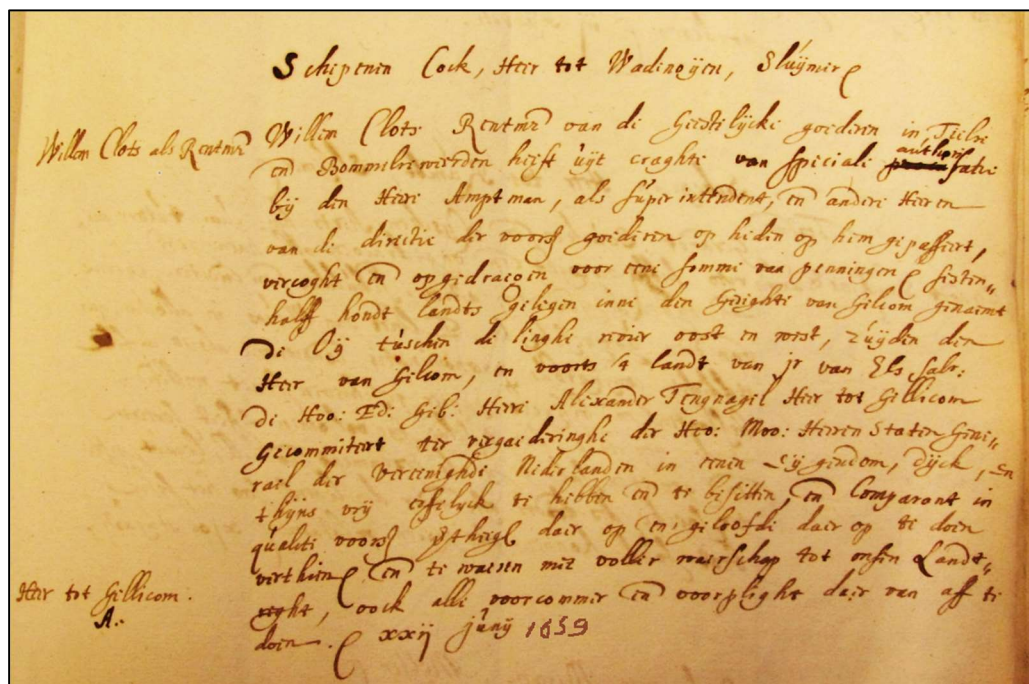
Carl van der Sande Auditeur (ambtenaar) der rekenkamer van Gelderland, des 't omconde geschiet te Unhem op manedagh 20 Martij 1626

Hiernaast zien we het wapen van de familie Tengnagel en van Alexander (1600-1679) die beleend werd met het Huis te Gellicum in 1626.

Alexander Tengnagel gehuwd met Geertuid van den Boetselaer vermeerderd zijn bezittingen met allodiale en feodale goederen. Een van deze land aankopen zien we hieronder.

Alexander van Tengnagell koopt de Ooij op Gellicum 1659

Koopakte Ooij 16½ hond op Gellicum 1659

Akte in extenso, lees voor een i een e

Schepenen Cock, heer tot Wadenoijen, Sluimer &

Willem Clots Rentmeester van di Giustelijki goidirin in Tulsi- in Bommilivriirdin heeft uijt craghli van spiciali outliening fatu bij din Kiiri Amptman, als supir intindint in andiri Kiirin van di directie der voorschreven goidirin op hidin op him gipassiirt, vircoght in opgidraigin vor iini somma van pinningen & sistin halff hondt lands gikrigin inni din Grijgti van Gilicom ginaint di Oij tusshin di Linghi rivier Oost Wist, Zuijden din Kiir van Gilicom in roots 4 landt van Gr. van Els saligir di Hoog Edele Gibooren Kiiri Alixandir Tingenagil tot Gillicom gicommitiirt tir Viruinighdi Nidirlandin in iini eigindom, dijk en thijns vrij isfiliijk ti hibbin in ti bisittin in Comparant in qualiti voorschreven virthiigh dair op in geloofd dair op ti doin virthiine in ti warrin mit sollir wairschap tot onsin Landt right oock alle soocommir in voorplight dair van aff ti doin & xxii junij

Verder blijkt dat Alexander Tengenagel geld investeerde in de V.O.C.

Alexander Tengenagel sluit akkoord met Jacob Motte 1663

Tengnagel - Alexander

N. 6.

Not. Arch. 3186, fol. 161

Nots. H. Outgers

G.A.A.

1663 Dec. 7

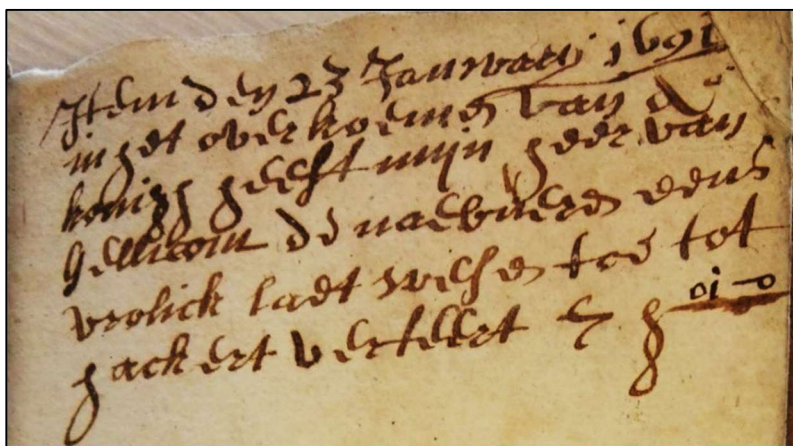
Joan Hulft, schepen en bewinthebber der Oost Indische Compagnie namens Alexander Tengnagel heer tot Gellicum en Peter de Perponcher, luitenant kolonel te Bommel sluiten een accoord met: Jacob Motte, koopman van Rotterdam (nu in A'dam). Die zal verschaffen 1700 car. gulden voor het oprichten van één of meer kolonies op de Zuidrivier in Nieuw Nederland, hetgeen de andere partij reeds gedaan heeft. De 1700 car. gulden van de eerste partij is meegegeven aan de directeur Alexander d' Hinojassa. Kosten van bebouwing, kolonisten, slaven e.a. zullen verder gelijk gedragen worden. Directeur d' Hinojassa is reeds vertrokken, als mede Alexander de Perponcher als raedt extra ordinaris van de directie Jacob Motte. Staat op zijn vertrek naar Nieuw Nederland.

De leenrechten van Alexander Tengnagel gaan na zijn overlijden naar zijn zoon Gijsbert van Tengnagel. Gijsbert is dan de 16^e leenman van het kasteel met de daarbij behorende landerijen en de rechten van de heerlijkheid Gellicum.

Van Gijsbert weten we dat hij bevriend was met de baron van Acquoy koning-stadhouder Willem III. Samen gingen ze jagen in de Betuwe.

Beatrijs van Dijk van het R.A.R. te Tiel ontdekte onlangs bij het opmaken van de inventaris van het "verschothboek" van de dorpspolder Gellicum een aantekening van baron Gijsbert van Tengnagel heer van Gellicum. Het boekje bevat aantekeningen van uitgaven en van gedane schouwen van de schout en buurmeesters van het dorp.

De volgende aantekening komt uit het bovenvermeld boek.

Gulden by 23 Januarij 1691
in het overkoemen van de
koning heeft mijn heer van
Gellicum de naeburen eens
vrolick laet wesen toe tot
hackert verteert. De kosten
waren ruim 7 gulden.

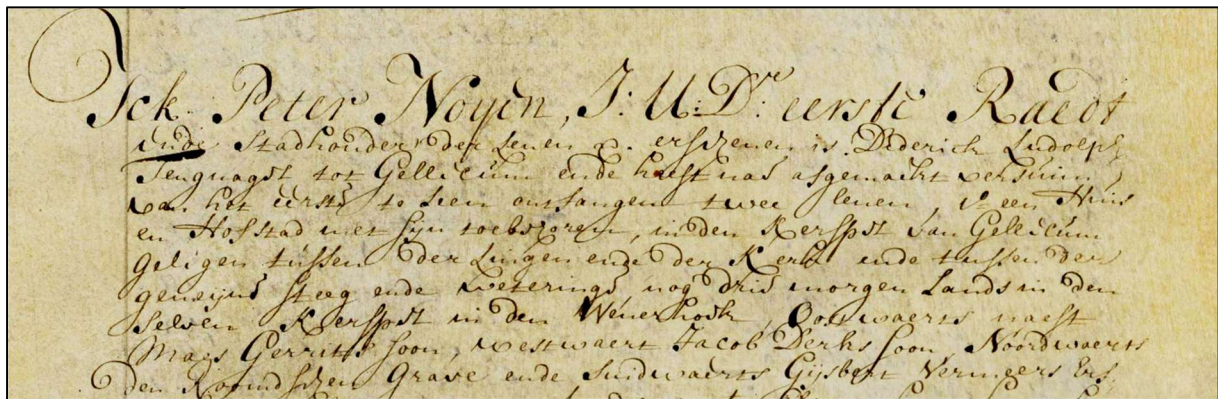
Glem den 23 Januarij 1691
in het overkoemen van de
koningh heeft mijnheer van
Gellicum de naeburen eens
vrolick laet wesen toe tot
hackert verteert. De kosten
waren ruim 7 gulden.

Willem III, stadhouder van verschillende gewesten in de Republiek, was sinds 1677 getrouwd met Maria Stuart, dochter van de koning van Engeland. Een bondgenootschap tussen de Republiek en Engeland was politiek belangrijk in de strijd tegen Frankrijk. Na een korte inval in Engeland in 1688, werd Willem III in 1689 koning van Engeland. Na een verblijf van 3 jaar overzee, wilde hij in 1691 weer een bezoek brengen aan Den Haag. Hij zette op 31 januari 1691 voet aan land. Willem, die het land als prins had verlaten en nu als koning terugkeerde, werd groots onthaald door de bevolking. Zijn aankomst werd op meerdere schilderijen vast-gelegd. Dit grote nieuws was dus ook in Gellicum doorgedrongen. De heer van Gellicum, Gijsbert Tengnagell was blijkbaar zó in zijn nopjes met de komst van Willem III, dat hij het hele dorp "vrolick liet wesen" dus op zijn kosten liet drinken. Het moet een mooi feest zijn geweest. Waarschijnlijk dansten de dorpsgenoten, vrolijk van de drank, tot diep in de nacht. De oplettende lezer heeft iets bijzonders opgemerkt. Willem III kwam op 31 januari aan, terwijl het feest in Gellicum al op 23 januari werd gevierd. Had Gellicum zo'n vooruitziende blik? Het verschil in datering is te verklaren uit de tijdrekenkunde. In Den Haag rekende men al langere tijd met de "nieuwe stijl". Met die nieuwe stijl werden tien dagen op de kalender overgeslagen om de datum weer in de pas met de seizoenen te laten lopen. In Gelderland ging men pas in 1700 over tot de 'nieuwe stijl'. Er werd in Gellicum in 1691 dus met de "oude stijl" gedateerd. Het grote feest werd er dus twee dagen ná de komst van de stadhouder-koning gevierd. In Gellicum wordt elk jaar een uitgebreid dorpsfeest gehouden. En naar we nu weten, heeft dat al een lange historie. Met dank aan Beatrijs van Dijk.

Aankomst van Willem III in 1691

Na het overlijden van Gijsbert erft zijn zoon Ludolf Diderik Tengnagel al zijn bezittingen. In de akte van 1706 worden deze allodiale en feodale goederen genoemd.

Een gedeelte van de oorkonde 1706

Ick Peter Noijer J: U: D: eerste Raedt ende Stadhouder der lenen enz. verschenen is Diderik Ludolf Tengenagel tot Gellicum ende heeft na afgemaekt versuim van het eerste leen ontvangen twee lenen van een Huis en Hofstad met sijn toebehoren in den Kerspel van Gellicum gelegen tussen den Lingen ende den Kerk ende tussen den gemeijne Steeg ende Wetering nog 3 mergen lands in den selve Kerspel in den Wevershoek Oostwaerts naest Maes Gerritssoon, Westwaerts Jacob Dirckssoon, Noortwaerts den Roomschen grave ende Suijdwaerts Gijsbert Vermeers erfgenaemen. Seven morgen lands genaemt Droomkenschempen in den selven Gerigte gelegen, Oostwaerts naest de Cruijs Broederen van Asperen, Suijd en Noortwaerts naest de gemeijms Wetering, een derdendeel van de Grove, Smalle en kruijtende tienden op Gellicum soo door Alexander Tengenagel tot Gellicum en vrouwe Geertruid Ermgard van den Boetselaer in leven Egtelieden in den jaers 1634 voor allodial goed gecogt hebben van de Heeren Capitutaren van St. Marrijen te Utrecht ende op den landdag tot Arnhem den 19° Aug. 1640 op den selven koop bij de Landschap is geapprobeert geworden van welke tienden Alexander Tengenagel tot Gellicum ende desselfs Ehtelieste voornoemt het tweede derden deel oock toebehoorde ende aen den Huijse Heukelum Leenroerig is en het leste derden deel doe-maels aen de stad van Bommel eertijds gekomen van de Cruijsbroeders van Asperen, twee kampen genaemt de Weverhoeken samen houdende ses morgen land van Bartole van Gend, Heer tot Meinerswick ten Westen ende Alexander Tengenagel tot Gellicum ten Noorden naest streckende voort ten Oosten aen den Rumbsen graeff ende ten Suijden aen den gemeins Vliet, twee kampen lands genaemt de Beemden, groot drie en een halve morgen aldaer gelegen, Oostwaerts naest Willem Janssen Hackert, Westwaerts Gerrit Hendrix, Zuijdwarts voor-noemt Heer van Meinerswick en Noortwaerts Jantgen Coenen, een Elsen bos genaemt de Vogelpaen, groot twee morgen en twee hond landts mede op Gellicum gelegen, Oostwaerts naest Gerrit Hendrix, westwaerts 't Furstendom Gelre ende Noortwaerts aen de gemeijne straet, een stuk goets mede op Gellicum gelegen genaemt den Bree Campbuijten dijk, soo in boom-gaertd, Ellse passen ende willigen grienden gelegen, Oostwaerts naest de Linge stroom, Westwaerts de gemeijne straet met sijns overpotinge en Zuijdwarts Willem Jansen Hackert huis en hoff over des Dorps Huel soo 't selve met bepotings almede in den Dorpe van Gellicum voorschreven gelegen tussen den Dorps Vliet ten Oosten en Noorden in den gemeents aldaer, ten Westen en Suijden naest alle de voorschreven parceelen soo groot en kleijn die van olts gelegen en wie alomins met regt naest beland mogte wesen ende dan nog sodans ricognite (beloning) als de schepen op den Lingen schuldig sijn te betalen ingevolge van de provisionele (voorlopige) overkomste daer were met het Hoff en rekenkamer gemaekt in dato den 14° Meij 1642. 2° dertien morgen een hond lands op de Beemden naest 't erve der Carthnisers van Geertruidenbergh aen de ene en

Adriaen Otten Dogter van Haesten aen de andere sijds nog ene morgen Lands geheiten in den Aller en vierde halve morgen daer boven naest Arent Vossen erfgenaemen en beneden de Kerk van Gellicum naest geland sijn alles in Tilerweert in den Gerigte van Gellicum gelegen, beijden aen den Vorstendom Gelre ende Graeffschap Zutphen ten Zutphensen regten ijder met een pond goet gelts te Verheergewaden leenroerigh gelijk het eerste leen door doode van den Comparant Grootvader Alexander Tengenagel tot Gellicum op sijn Vader Gijsbert Tengenagel tot Gellicum verstorven en door doods van dien den Comparant alles beijde aengekomen sijn, ook daer van huld en eed van trouwe gedaen ende belooft de Staten & Dergelijken & Behelstelijk & sonder argh off list hier sijn over en aen geweest als mannen van leen Peter van Schrevickhaven en Jacob de Greef. Dies 't oorkonde & geschiet tot Arnhem den 19^e Jan. 1706.

Diderik Ludolf van Tengenagel en de pastoor 1737

Uit het archief van het Aartsbisdom

De familie Tengenagel was in 1619 tot het gereformeerde geloof bekeerd.

Pastoor Hubertus Delmee den 15^e December 1704 te Antwerpen geboren, werd, volgens de Acta Ampl. G. Ram, de 7^e Oct. 1737 door den Nuntius tot pastoor van Rhenoy benoemd. Hij was hier niet onbekend, want 1722-1730 was hij assistent geweest te Beest. Hij stond als pastoor van Rhenoy, zoals uit een brief door hem naar de Abdij geschreven blijkt, in de beste verstandhouding met den heer van Gellicum Diederich Ludolph Tengenagel. Vroeger mocht de pastoor in Gellicum slechts in het geheim de geestelijke bediening uitoefenen, zodat men genoodzaakt was de zieken naar de Rhenoy'sche zijde te vervoeren om ze daar de H. H. Sacramenten te laten toedienen. Zeer schoon is een dergelijk geval beschreven door Monsgr. Fr. Jac. van Vree z. g. in het maandschrift "de Katholiek" Als inboorling dezer gemeente, waar zijne familie van moederszijde reeds voor eeuwen had gewoond, kon het niet anders of hij moest zeer goed bekend zijn met bijzonderheden uit die dagen. Het bericht dat de pastoor in goede verstandhouding stond met genoemden heer komt zeer goed overeen met een verhaal dat nog onder het volk voortleeft.

De gelegenheid namelijk van een felle brand die te Gellicum was uitgebarsten, kwam de pastoor daar, bad enige ogenblikken en aanstonds nam de wind ene andere richting zodat alle gevaar voor verdere uitbreiding was geweken. Hierdoor werd de heer van Gellicum zoo goed gestemd, dat voortaan de paap van Rhenoy in de heerlijkheid Gellicum vrij en ongehinderd mocht verkeren en de geestelijke bediening uitoefenen. Pastoor H. Delmee stierf den 4^e april 1754 te Rhenoy.

Dat het tij weer keerde in Gellicum kunnen we lezen in het dagboek van Johannes Vree boterkoper uit Middelburg, kerkmeester en rentmeester bij baron Speyart van Woerden te Rhenoy. Hij schreef in zijn dagboek een gebeurtenis die afspeelde in Gellicum rond 1770 toen Alexander Gijsbert van Tengenagel heer van Gellicum was. Kom hier nog op terug.

17^e leenman 1725 baron Alexander Gijsbert van Tengenagel.

Diderik Ludolf van Tengenagel (1682-1724) was gehuwd met Wilhelmina Maria Charlotte Baronesse Quaed van Wijckraed (1680-1719). Zij kregen 2 kinderen, Alexander Gijsbert (1713) en Zeno Diderik Walraed (1717)

Na het overlijden van Diderik Ludolf van Tengenagel in 1724 zijn Alexander en Zeno wees en minderjarig. De boedelscheiding wordt opgemaakt door Walraven baron van Haaften heer van

Ophemert, Diderik Louis baron van Brakel heer van Vredestein en hun voogden, Dr. Libart van Axele en Aert Otto van Aelst. De nalatenschap bestaat uit gereede- en ongereede goederen allodiale en feodale, actiën (aandelen) effecten en kredieten. De feodale goederen zijn leenroerig aan het Vorstendom Gelre en Graafschap Zutphen.

Op de 11^e juli 1725 wordt Alexander Gijsbert en Zeno Diderik Walraed van Tengenagel minderjarigen erfgenamen, beleend met de leengoederen van hun vader en moeder. Hulder is Huibert Danen.

Aan de Hoog Welgeboren Heer Alexander Gijsbert Baron van Tengenagel als oudste zoon en leenvolger aanbedeelt.

1. Het Aderlijke Huijs van Gellicum met sijne toebehoren &c. &c. met het dagelijks gerigt ende Heerlijkheid van Gellicum leenroerig aan het F. G. & G. Z. met regt van collatie van de Pastorijs van Gellicum en Reijnoij.

Item de grove en smalle en krijtende thiende

Item de Coornmolen te Rumpt.

Item het huijs den Breeknap en de vaert op Gellicum gelegen.

Nog drie mergen en twee hond weijland, genaamd de Volgelpan.

Alles leenroerig.

2. 3 mergen land in de Wevershoek
3. 7 mergen land genaemd de Droomkens Kempken
4. 3^e deel van de grove en smalle en krijtende tienden
5. 2 kampen genaemt de Wevershoeken
6. 2 kampen genaemd de Beemden
7. 1 elsen bos genaemt de Vogelpan
8. land de Breekkampbuijten dijcks
9. huise hof voor de dorpsheul gelegen op Gellicum
10. de recognitie die de schepen op de Linge verschuldigd zijn
11. 13 mergen 1 hond land op de Beemden
12. 1 morgen land aan in de Aller gelegen
13. 4½ morgen daer boven
14. Een weijde genaemt het Roveen.

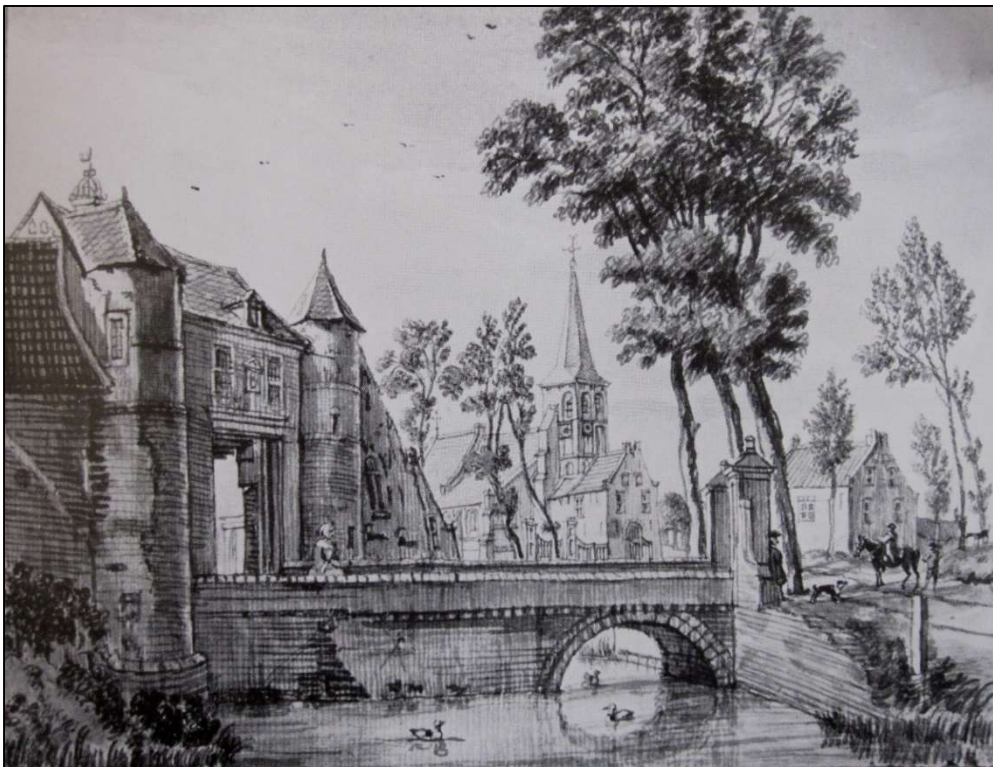
Aan de Hoog Welgeboren Heer Zeno Diderik Walraed van Tengenagel aanbedeelt.

1. Bouwing met huijs en bergen schuur met 27 morgen 2 hond bouw- en weijland gelegen op Beest.
Item 5 morgen 3 hond weijland genaemt Boutenstein.
Item en nog 3 morgen 3 hond weijland genaemt Larekamp.
2. Twee mergen land in den ampte van Beest, 4 hond in den meijnte van de abdij van Marijenweert
3. Een hoffstad in de Gerigte van Rumbde op Weteringen met de helft van 11 mergen de grote Weteringe, huis en hoffstad te Beest met alle sijner toebehoren en 7 hond land met nog een hoff daartoe behorende tegenover den Hoge Huijse
4. De Sandacker inde Gerigte van Beest met nog elf mergen land genaemt de Delmorgen nog twee mergen land gelegen tot Beest en twee mergen land in de gemeijnte van Beest met nog een hoffstad in de Achterstraat die Geurt Stevens gebruikt.

Als Alexander Gijsbert en Zeno Diderik van Tengenagel meerderjarig geworden zijn verheft (beloofd trouw aan de leenheer) Zeger Verbeek hun leengoederen op de 14^e aug. 1737.

In de oorkonde staat dit als volgt opgetekend.

Ik Johan van Kasselt der beiden regten door eerste tredende Stadhouder der Leenen verschenen is Zeger Verbeek als volmagtiger van Alexander Gijsbert van Tengenagell tot Gellicum en Zeno Diderik Walraed van Tengenagell nagelaeten kinderen en erfgenamen van wijlen Ludolf Diderik Tengenagel en vrouwe Wilhelmina Maria Charlotte van Quaed tot Wijkraed gewesen Echtelieden over de erfenissen nalatenschap soo gereede als ongereede leenen en allodiale goederen actien effecten (waarde papieren) crediten door den selven nagelaten vermogens volmagt door denselver voor Libart van Axele en Bert Otto van Aelst respectievelijk leenmannen van huijse Soelen en Aldenhaag en Rumpst den 4^e aug. 1737 gepasseert ende heeft vertoont een magescheid per clausele een concrementen (betreffende) van de 17^e febr. 1736 tussen sijne principalen den laatste doemals nog onmundig geassisteert met desselvs aangestelde voogd Dr. Libart van Axele opgericht ende heeft met de ledige hand verheft twee leenen naemens Alexander Gijsbert en Zeno Diderik van Tengenagel. Leengriffier in Gelderland Engelbert opte Noorth en Johan Verbeek. Deze oorkonde geschied tot Arnhem den 14^e Aug. 1737.

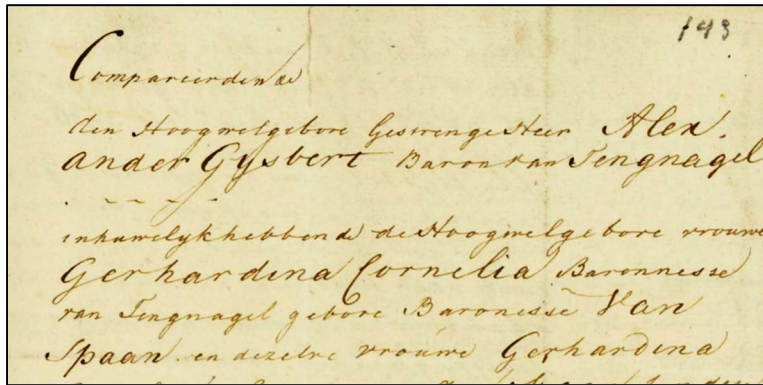
Het kasteel te Gellicum met daarnaast de kerk met rechthuis en schoolhuis

Het wapen op het rechthuis (links) is een alliantiewapen

van het dorp Gellicum - Van Tegnagel - Van den Boetselaer

Volgens Paul van Mook heeft Alexander Tegnagel (1569-1617) gehuwd met Geertruid van den Boetselaer, het rechthuis gebouwd in 1636. In de voorgevel van het rechthuis is het jaartal ingemetseld en tegenover het rechthuis zien we het huis van de meester en het schoolhuis, waar de jeugd van Gellicum lezen en schrijven leerde.

Baron Alexander Gijsbert Tegnagell (1713-1779) wed. van Gerhardina Cornelia baronesse van Spaan trouwde 2x op de 23-03-1739 Cornelia Margaretha de Virieu (1715-1779)

Zij kregen 13 kinderen.

1. Wilhelmina Maria Charlotte	ged.	09-08-1739
2. Adriana Françoisa Petronella	ged.	12-02-1741
3. Johanna Wilhelmina Diderica	ged.	16-12-1742
4. Ludolf Diderik	ged.	07-03-1745
5. Maria Jacoba	ged.	04-12-1746
6. Zenobia Walradina Theodora	ged.	06-10-1748
7. Conelia Margretha	ged.	00-00-1750
8. Alexander Gijsbert	ged.	06-12-1750
9. Anna Elisabeth Louisa	ged.	00-00-1754
10. Maria Elisabeth	ged.	01-01-1755
11. Godefrida Jacoba Clementia	ged.	16-05-1756
12. Maria Jocaba	ged.	26-01-1757
13. Zenobia Walradina Theodora	ged.	30-09-0000

In het geopende testament van 1777 worden zeven kinderen genoemd.

1. Wilhelmina Maria Charlotte van Tegnagel.
2. Adriana Franciosa Petronella van Tegnagel geh. met Pieter Nicolaas van Son.
3. Ludof Diderik van Tegnagel.
4. Cornelia Margretha van Tegnagel geh. met Dirck Hensbeek.
5. Anna Elisabeth Louisa van Tegnagel geh. met Theodorus Adrianus van Son.
6. Maria Jacoba van Tegnagel.
7. Zenobia Walradina Theodora van Tegnagel.

In het National archief in Den Haag vond ik een portret van baronesse Cornelia Margaretha de Virieu. Een afbeelding van Alexander Gijsbert is helaas niet gevonden.

Baron Alexander en baronesse Cornelia hebben tijdens hun leven aan veel mensen geld uitgeleend tegen een rente van 4% per jaar. Ook kochten ze vele percelen wei- en bouwlanden. Zoals we weten had de baron recht op nakoop (recht van naasting).

1. Alexander had onenigheid met de Rhenoyse kerkenraad in.
2. Alexander had onenigheid met Aart van Iterson uit Rhenoy.
3. Alexander duldden geen paperijen in zijn dorp.

1. Baron Alexander had onenigheid met de Rhenoyse kerkenraad

De baron had als collator Ds. Dirck Heijnsbeek benoemd tot predikant van de NH-gemeente van Rhenoy en Gellicum. Dominee verstoorde regelmatig de kerkenraadsvergaderingen wegens zijn onstichtelijk gedrag en hij had in Leerdam in het koffiehuis en op andere plaatsen na zijn opleiding het kolfspel gespeeld en onder dat spelen zich in woorden en daden misdragen, wat geen proponent waardig is. De kerkenraad wilde de benoeming van de dominee niet accepteren. Baron Van Tengenagel eiste van de Rhenoyse kerkenraad evenals wat Gellicum reeds had gedaan de benoeming te accepteren en de dominee te bevestigen in zijn ambt.

Het hof in Arnhem moest in deze kwestie een beslissing nemen. Uiteindelijk werd baron van Tengenagel in zijn eis, door het Hof niet ontvankelijk verklaart en gecondemneert (veroordeeld) in de proceskosten. De opmerkelijke lezer zal reeds ontdekt hebben dat de dominee gehuwd was met Cornelia Margretha van Tengenagel, dochter van baron Alexander van Tengenagel.

Hoe dit meningsverschil juridisch verlopen is volgt hieronder.

Op de 8^e juli 1775 benoemd de kerkenraad van Rhenoy, Floris Bosch ouderling en Willem Goedgebuur diaken, Hendrik Romijn en Johannes de Smit om de belangen van de Rhenoyse kerkenraad te behartigen bij het Hof in Arnhem. De kerkenraad laat zich adviseren door advocaat Bomble Vatebender.

Coram Schepenen van Rhenooij ondergenoemd compareerde Floris Bosch ouderling van de Gereformeerde Gemeente van Rhenooij en Willem Goedgebuur Diacen van deselve Gemeente en verklaarde volkomen magtig te maken en te qualificeeren Hendrik Romijn en Johan de Smit ouderlingh en Diacen respectievelijk van gemelde Gemeente omme gesamtelijk of elck uit bijzonder in cragte deses te verschijnen voor de Edele Hoogen Heeren commissarissen van de Edele Hoove des Furstendoms Gelre en Graafschap Zutphen teegens den 13 dese loopende maand af op zoodanige andere daagen als wegens hun Edele Moogend

zullen gelieven te ordonneeren (bevelen) en aldaar alsulken conferente (vergaderen) te affecteren (voorwenden) als hun Edele Mogend de zaak hangende on gedecideert (on beslist) tussen den Hoog Gebooren Heere Baron van Tengnagell als collator van de Gemeentens van Gellicum en Rhenoij en in die qualiteit Eijscher en Requirant (eiser) in cas van gesulineerde (aangevoerde, beweerde) spolie turbelen in dragt (de dominee had met zijn gedrag de orde verstoord), (spolie roof, turbelen orderverstoren, dragt gedrag) ter eenre en den Kerkenraad van Rhenoij gerequireerdens (gedaagden) in die zaake ter andere zijde zulle gelieven te beleggen als meede aan te hooren zoodanige propositien van accondement (het beleid) als het hun Edele Mogend behagen zal voor te draagen deselve te Accepteren of daar op Erbiedigh hunne consideratien (overwegingen) onder andere bestaande in de continuatie (voorduring, voortzetting) van het ontstigtelijk gedrag van de Proponent Keijnsbeeck te allegeren (aanhalen) en ook dezelve te declineeren (weigeren) of door deese Kerkenraads advocaat den Heere Bomble Oatebender te doen allegeren (aanhalen) of declineeren (weigeren) voorts is het noodige meede te doen of te laten doen hunne contra propositien van accondement (beleid) in cas van acceptaatie en te make schikkingen daer van te late formele behoorlijke acte onder verband meede van de comparants parsoonen en goederen zoo in hunne qualiteijte als voor hunne succes seulen en ijndelijk in dien dezelve constelantiens (omstandigheden) vrugteloos mogten afkooopen des noods sententies (gerechtelijke uitspraak) te doen verordenen ende voorts generalijk ter zake van deze procedure alles te doen dat tot nut en welsijn van de kerk zal cunne versterken mitsgaders naa costume (gewoonte) en usantie (oud gebruik) voor gemelde Hoore Provinciaal behoefte moet en zijn comparanten zelfs precent sijnde zoude kunnen en moogen doen al waren het dat als selve speciaal magt requireerde als voorts is houdende zulx al hier voor geisereert (opgenomen) belovende goed vast en van weerden te zullen houden 't geene door deese hunne geconstitueerdens (de volmachtigers) en gequalificeerden gedaan en verigt zal worden onder verband van hunne comparantens personen en goederen als na Rechten. Actum Rhenoij 8 Juli 1775 was getekend G. Romijn Peter G. Verkoff.

De 27^e juli 1775 verzoeken de rechters beide partijen binnen 14 dagen tot een schikking te komen.

Alsoo er eenig different (onenigheid) ontstaan is tusschen Alexander Gijsbert van Tengnagel tot Gellicum impetrant ter eenre en Floris Bos, Hendrik Romein, Willem Goedegebuur en Johannes Smits respectie Ouderlingen en Diaken van Rhenoij Gedaagdens ter andere zijde over ter saeke van de vervulling der vacante Predikants plaats in de Gemeente van Gellicum en Rhenoij waeromtrent den impetrant sustineerde (zich beroept op) en zijn regt en possessie (bezit) van collatie door de gedane verweigerung der Gedaagdens om het instrument van kerkelijke beroeping door den Impetrant op de persoon van Derck van Hensbeek Proponent onder de Classis van Buuren geconsecreert (ingezegend) in der voegen als selve aen haar was voorgesteld, 't onderteekenen geturbeert (verstoorde) te zijn en waer over deselve Gedaagdens in cas van spolie (storing, beslaglegging) voor deesen Hofe hadden geciteert, soo is nae dat parthijen uit cragt van 's Hofes decreet van den 30^e Maij jongst leeden voor Heeren Commissarien Willem Reijnier Brandsen en Arnoldus Goris der beiden regten Doctoren Mede Raden verscheenen waren, door mediatie en tusschen spreken van opgemelte Heeren Commissarien tusschen deselve onder approbatie (goedkeuring) nogthans soo van den Impertrantant als zijnde in persoon in deesen comparitie (zitting) niet gecompareert als van den Kerkenraad van Rhenoij, welke parthijen gehouden zullen weesen binnen veertien dagen in te brengen, onderling getransiggeert (tot een schikking komen) en overkoomen, op navolgende wijze. Actum den 27^e Julij 1775

Het Hof verzoekt op de 30^e mei 1775 beide partijen, aanwezig te op de rechtszitting op de 13^e juli 1775.

Het Hof berorens in deese te decideeren (te beslissen in het geschil) ordonneert parthijen om tegens donderdag die weesen sal den 13 Juli aanstaande, ?? om elf uren te verschijnen voor Heeren Commissarissen uijt desen Hofe ten fine van accommodatie (aanpassing) waartoe versogt en gecommilleert zijn de Heeren Willem Brandsen en Arnoldus Goris der beiden regt Doctoren Mederaden. Actum den 30 Maij 1775.

Hierna dient Alexander van Tengenagel een verweerschrift in (replik) en de kerkenraad van Rhenoy een verweerschrift (dupliek) in.

Eiser zegt ik heb het recht van collatie, ter benoeming van de predikant in de gemeentes van Gellicum en Rhenoy. Gemeentes hebben op de benoeming geen bezwaar gemaakt. Na vertrek van Ds. Joen Engelbert Molt is er een vacante plaats ontstaan. De impetrant heeft aangesteld Ds. Derck van Kensebeek proponent onder de Classis van Buuren, met het verzoek aan de gemeenten deze te beroepen en verzocht aan de Eerwaarde predikanten des Classis van Bommel om denselven te beredigen.

Op 24 November daaraanvolgende in een vergadering in Rhenoy waarin alle leden van den kerkenraad van Rhenoy en Gellicum aanwezig waren, uitgezonderd Floris Bosch is de akte van Collatie van Alexander Gijsbert van Tengenagel vertoont en voorgelezen met het verzoek deze berediging te onderte-kenen. Gellicum heeft getekend en Rhenoy weigerde.

In een volgende vergadering van de 7^e december waar alle kerkenraad leden aanwezig waren hebben ze wederom geweigerd te tekenen. Op de 4^e en 6^e van de maand februari is alsnog een verzoek gedaan aan de kerkenraad van Rhenoy om de goedkering te onderte-kenen. De eiser zag zich genoodzaakt om een proces te beginnen tegen de kerkenraad van Rhenoy met de eis de gedaagden zullen worden gecondemneert (veroordeeld) om alsnog de berediging van Ds. Kensebeek goed te keuren.

Replik van de kerkenraad van Rhenoy geschreven door hun advocaat de heer Bomble Vatebender.

De advocaat zegt in zijn verweer, door het vertrek van Ds. Molt naar Ede is de predikant dienst in de gecombineerde gemeenten van Gellicum en Rhenoy vacant geworden. De collatie op Derck van Kensebeek proponent onder de Classis van Buuren door of namens den eiser als collator van Gellicum en Rhenoy is uitgebracht. De kerkenraadsleden hadden bezwaar tegen de God-zalige wandel van den Proponent Kensebeek. De gemeente is het ook niet eens met het gedrag van den te beroepen persoon. Dat hij bij onbehoorlijke barm- hertigheid te Buuren

Proponent geworden is. Hij heeft vervolgens te Leerdam zijn tijd met in het koffiehuis en op andere plaatsen op billard en in de kolfbaan te spelen besteed. En onder dat spelen zig in woorden en daden heeft misgaan, op een wijs, die aen niemand en dus althans aen geen proponent geoorloofd is. Verder verzoekt de advocaat het Hof dat de Collator aen deselve (kerkenraad) moet voorstellen eene persona grata et habilis (een persoon met normaal gedrag).

Op de 29^e juli 1775 doet het Hof uitspraak in dit meningsverschil

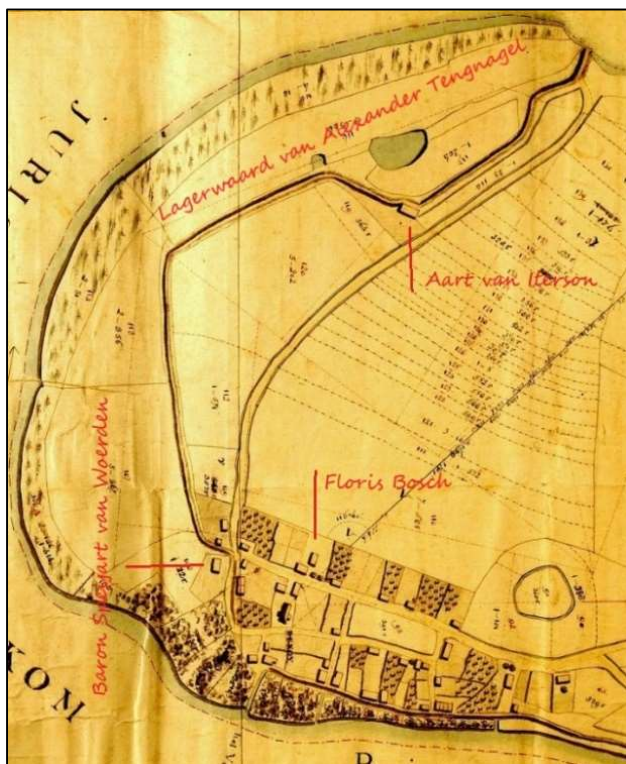
Het voorschreven Hof doende recht verklaart den Impetrant (eiser A. G. van Tengnagel) in zijn eisch en conclusie in cas van spolie genomen niet te zijn ontfankelijk ofte gefundeert, de gedaagden soo sampt als zonder daarvan kost en schadeloos absolverende (vrijgesproken) en den Impetrant mede condemnierende (veroordeeld) in de kosten deser procedure tot taxatie en moderatie in den Rade van Gelderland te Arnhem den 29 Julij 1775.

2. Alexander had onenigheid met Aart van Itersen uit Rhenoy

Baron Van Tengnagel had land op Rhenoy gelegen achter de boerderij van Aart van Itersen, genaamd De Langewaard. De pachters van dit land konden deze weilanden bereiken via de oprit van de boerderij van Aart van Itersen. Aart had met een gesloten hek de oprit geblokkeerd. De pachters eiste van het gerecht van Rhenoy dat Aart verplicht werd het hek te verwijderen.

Boerderij Aart van Itersen, fotoarchief Paul van Mook

Op deze kaart zien we de boerderij van Aart van Iterson met daarachter De Lagerwaard van de baron.

De Hoog Welgeboren Heer A. G. Baron van Tegnagell werd voor Richter en Schepenen in Rhenoy onder ede gehoord.

Klaas en Jan van Gameren en Willem van Erp verklaarden dat ze via dat hek altijd ene vrije doorgang hadden. Later toen Klaas van Gameren met twee vaarzen naar de Lagerwaard wilde werd hij teruggestuurd door Aart van Iterson. Aart had het hek op slot gedaan en weigerde het te openen zodat men niet meer van den uitweg gebruik kon maken. De huurder van het huis van Speijart van Woerden, de heer F. Meloen had ook de toegang tot De Lagerwaard afgesloten met een hek dat op slot kon.

Hoe dit proces afliep is nog niet gevonden.

3. Alexander van Tegnagel duldden geen paperijen in zijn dorp

In het dagboek van Johannes de Vree katholiek, boterkoper uit Zoetermeer en rentmeester bij baron Speijart van Woerden lezen we.

Het gebeurde dan, weinig na het jaar zeventig (1770) dat in het dorp een katholiek huisman, (Herbert) die reeds hoge jaren telde, het einde van zijn aardse leven voelde naderen. Men zag hem niet meer buiten en de spraak ging dan ook door het dorp, dat hij weldra op stro zou liggen. Het was laat in de namiddag, de grijsaard lag in zijne bedstede, naast den haard, aan het hoofdeinde zat zijn schoondochter, de vrouw van zijn enige zoon en bij het raam leerden haar kinderen, twee knaapjes van negen en tien jaar, de vragen die zij den volgende dag in de kerk moesten opzeggen. Kerk noemde men den zolder des pastoors woning in het dorp, dat aan de overzijde van de rivier gelegen was, Rhenoy. Mij dunkt, Maaike (zo sprak de oude man tot zij schoondochter) dat Rijk (zo heette zijn zoon) lang uitblijft. Och vader, hij zal den Heer niet zo ten eerste hebben kunne spreken. Ik heb nogal hoop. De Heer wil ook nog wel eens ene goede bui voor mij hebben. Ik heb menige stap voor hem gezet, om hem plezier te doen en welvijftig jaren geleden heb ik den wilde jongen eens uit het water gehaald.

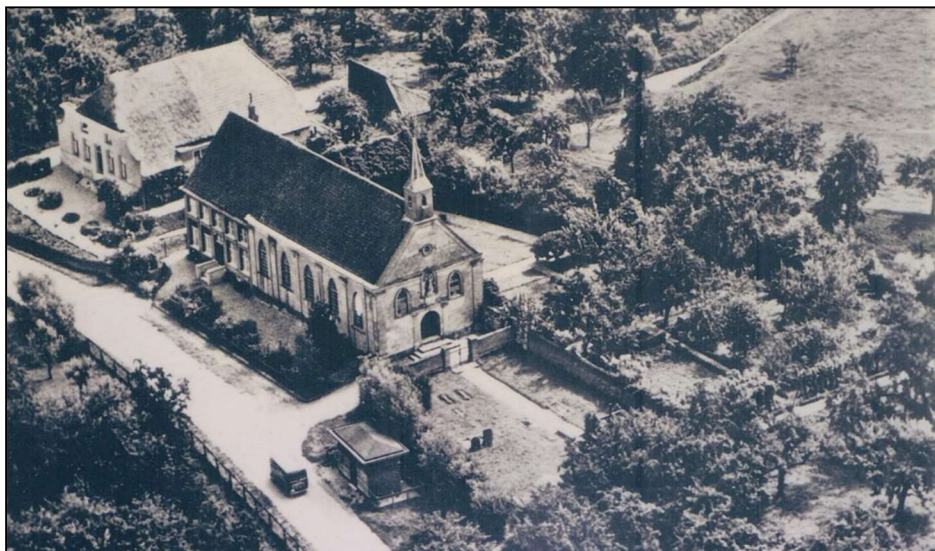
Maaike hoorde dit laatste voor de honderdste maal, maar zij deelde de hoop des grijsen niet. Rijk was namelijk, op gestadig aanhouden zijns vader naar het kasteel gegaan, ten einde van den Keer verlof te vragen om den pastoor te halen. In ene voorzaal van het slot gelaten, zag hij na enig verwijl, den gedreemde Keer naderen. Met beide handen den hoed met het open zich toegekeerd, voor zijn lijf houdende, sprak Rijk:

Mijnheer van.....moet goeden dag hebben van mijn vader en die laat u vriendelijk verzoeken, of hij, als het u belijft, den pastoor bij zich mag laten komen ? Pastoor, wat pastoor, in de eerste verte niet, dat een Paap hier zijn superstitieuze (bijgelovige) praktijken komt verrichten. Dat heb ik u immers al doen aanzeggen. Maar Mijnheer, vader is oud en ziek. Zou hij dan moeten sterven zonder ? In mijn dorp duld ik geen Paapse handelingen. Zo ik hem vind, schiet ik hem overhoop. En daarmee, pak u weg. Neerslachtig verwijderde hij zich nu ook en verliet met langzame tred het kasteel. Dan toen hij het binnen plein reeds over was en de slotpoort door zou gaan, klonk hem van terzijde op tergende toon, in de oren Paap, Paap. Rijk zag dat het Peter was de koetsier van de Keer. Om een lang verhaal kort te maken. De grijsaard werd de volgende dag door zijn zoon de Linge overgedaren naar Rhenoy waar de ambachtsheer niets te vertellen had, daar werd hij bediend door de Rhenoyse pastoor. Voor dat Rijk met zijn vader terug was in Gellicum was de man reeds overleden.

Dan enige jaren later heeft Napoleon in Nederland alles verandert. Vrijheid, gelijkheid en broederschap hebben de adel doen verdwijnen. De Bataafse omwenteling bracht de rooms-katholieken en de andere niet-gereformeerden gezindten de formele gelijkberechtiging, waarna zij zo lang hadden uitgekeken. De staatsregeling van 1798 maakte het, onder voorwaarden, terugkrijgen van de kerkgebouwen door de rooms-katholieken mogelijk. De lokale besturen kregen het recht om na overeenstemming van de plaatselijke kerkgemeenten, de kerk en pastorie over te dragen aan de gemeente met het grootste aantal lidmaten. Deze moest dan wel een vergoeding betalen aan de kleinere gemeente. De Rooms-katholieken in Gellicum kregen de kerk terug. Peter de koetsier van de baron kon niet meer naar de kerk in Gellicum en moest naar de kerk in Rhenoy als hij een dienst wilde bijwonen. Johannes de Vree schreef over Peter het volgende.

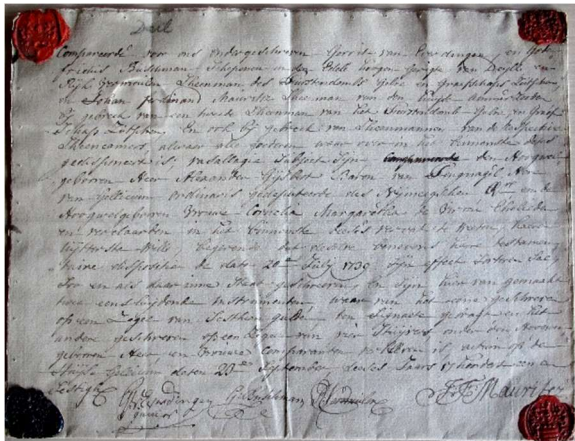
Dan zag ik dikwijls, des Zondags, vooral ene ouden man voorbijgaan, lang en

stijf, als de eiken stok, dien hij in den hand hield. Zijn donker gelaat verborg zich onder den brede rand van zijn hoed. Als hij bij ons voorbij ging, zag hij altijd strak voor zich en ik herinner mij niet, dat die onvriendelijke man mij ooit gegroet heeft. Maar altoos vermeed hij met zorg het zien van een gebouw, dat op geringe afstand tegenover onze deur stond. Dat gebouw was de katholieke kerk, aldaar enige jaren tevoren gesticht en die man die deze kerk niet zien wilde was Peter de koetsier van den Heer van Sellicum. Al de personen in het treurig geval van Kerbert betrokken, waren gestorven, Peter alleen leefde nog. Dan hoe waren de zaken veranderd. Peter kon in het dorp, waaruit weleer, den pastoor geweerd was, geen predikant meer horen, want de dorpskerk, toen door de protestanten gebruikt, was nu in handen der katholieken. Hij moest dan iedere Zondag, wilde hij de preek bijwonen, de rivier oversteken en wel op dezelfde plaats, waar men er Kerbert had overgebracht. Het kasteel, voorheen door den Ambachtsheer bewoond, bestond niet meer, de ene steen was niet op den andere gebleven, maar aan het einde van den tuin des kasteel, had men een nieuwe woning gebouwd voor den pastoor. Peter verscheen door de Voorzienigheid bij het leven bewaard, alleen om dit alles te zien, om den her bloei van den katholieken godsdienst te aanschouwen. En waarlijk, dat was een straf.

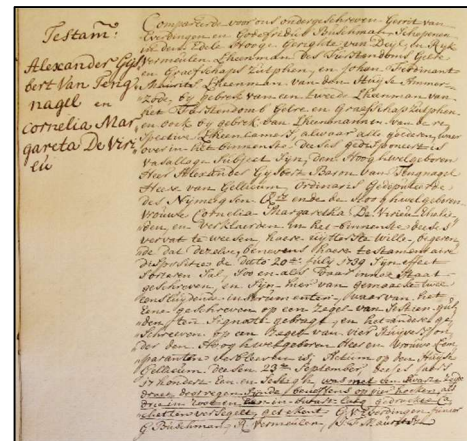

De boerderij van baron Spijaart van Woerden met daarnaast de RK-kerk

Op de 16^e jan. 1777 laten Alexander Gijsbert van Tengenagel en zijn vrouw Maria Cornelia de Virieu hun gesloten testament bij de schepenen van Deil registreren.

Gesloten testament 1777

Testament geregistreerd

Na het overlijden van Alexander Gijbert van Tengnagel op de 11^e jan. 1779 verzoekt Cornelia Margaretha de Virieu opening van het testament, op de 3^e febr. 1799. Hierna gaat Cornelia in 's-Hertogenbosch wonen en verhuurt het kasteel aan haar schoonzoon Dirk van Hensbeek. Cornelia overlijdt te 's-Hertogenbosch op de 4^e oktober 1799.

De boedel wordt opgemaakte op de 3^e jan. 1780 en bestaat uit 274 folio's.

1^e Ludolf Diderik oudste zoon krijgt het kasteel met de daarom liggende landerijen en de rechten behorende bij de Heerlijkheid Gellicum. Het huis tegenover de kerk bewoond door Dirk Jansen van Stormers etc. Het huis op de Breeknap met het daarbij behorende land en de tolrechten van de Lingen. De krijtende tienden, land etc. Alle Latijnse en rechtsgeleerde boeken en papieren etc. Alle goederen worden belast met fideï-commis (d.w.z ze mogen niet verkocht of bezwaart worden). Bij overlijden zonder wettig kind of kinderen na te laten moeten de geërfde goederen devolveren (afwentelen) erven en versterven op zijn vier zusters of hun wettige descendanten (kinderen en kinds kinderen).

Adriana Franciosa Petronella van Tengnagel geh. met Pieter Nicolaas van Son.
Cornelia Margretha van Tengnagel geh. met Dirck Hensbeek.
Anna Elisabeth Louisa van Tengnagel geh. met Theodorus Adrianus van Son.
Maria Jacoba van Tengnagel.

2^e Alle andere goederen zoals allodiale en feodale (leenroerig) worden egaal verdeel onder de vier hierboven genoemde dochters.

3^e Wilhelmina Maria Charlotte van Tengnagel en Zenobia Walradina Theodora van Tengnagel krijgen elk 3000 gulden. Bij vooroverlijden komen hun wettige kinderen in hun moeders plaats. Wilhelmina en Zenobia of hun wettige kinderen mogen hiertegen niet protesteren of in beroep gaan. Als ze dat wel doen dan hebben ze alleen maar recht op hun legitieme portie. Om wettige redenen ons daartoe permoverende (bewogen) zo staat dat in het testament.

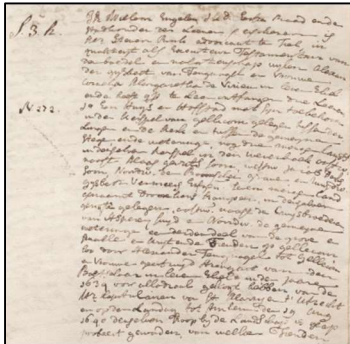
Waarschijnlijk zijn beide dochters beneden hun stand gehuwd.

4^e Executeurs administrateurs zijn advocaat Steven Rinck en Johan Ferdinand Mouritez.

Op de 30^e juni 1780 legt Steven Rinck, namens de erfgenamen, de eed van trouw en goed

manschap af bij het F. G. en G. Z. aan de Staten & (& = van Holland en West-Friesland). De erfgenamen zijn beleend met de door hen toebedeelde feodale goederen.

Sinds het overlijden van koning-Stadhouder Willem III in 1702 zijn zijn bezittingen gegaan naar zijn verre achterneef Johan Willem Friso Stadhouder van Friesland en Groningen. Hun gezamenlijke bezittingen en rechten behorende bij de Heerlijkheden werden geregistreerd in het Register van de Staten van Holland en West-Friesland.

Ik Willem Engelen J. U. D. Eerste raad ende Stadhouder der leenen verschenen is Keer Steven Rink, advocaat te Tiel ende heeft in qualiteijt als Excecuteur Testamentair van den boedel en nalatenschap wijlen Alexander Gijbert Tengnagel en vrouwe Cornelia Margaretha de Virieu in leven echelieden etc.

In qualiteijt als hulder huld bij handtasting gedaan ende belooft de Staeten & des F. G. en G. Z. trouw en gehoorzaam te zijn en alles te doen hetgeen een goed en getrouw Leenman sijner Leenheer te doen schuldig is. Geschied tot Arnhem de 30 junij 1780

18^e Leenman 1780, Ludolf Diderik van Tengnagel.

Hij is de laatste leenman van de rechten van de Heerlijkheid Gellicum. Zoals we weten wordt het feodale leenstelsel opgeheven door keizer Napoleon Bonaparte in 1795. Hiermee komt er een einde aan honderden jaren bestuur door de Heren en Baronnen van Gellicum.

Ludolf Diederik van Tengnagel was ongehuwd en verdronk op 1 aug. 1799. Hiermede sterft de tak Van Tengnagel uit. Zijn bezittingen gingen naar zijn zuster Adriana Francoise Petronella van Tengnagel. Het kasteel werd niet meer bewoond en was in een vervallen staat. Het kasteel is in 1802 afgebroken.

Pieter Nic. van Son
(1741-1794)

Adriana Fr. P. van Tengnagell
(1741-1807)